

Zaragoza, architectuurreis 16-23 oktober 2018

Wat komt er allemaal bij de organisatie van een architectuurreis kijken?

We weten het niet altijd, maar één ding was deze keer zeker: in het fraaie hotel gelegen aan het mooiste plein van **Zaragoza, de Plaza Pilar**, bleek kort voor de reis geen plaats voor alle deelnemers. Wat doe je dan? **Smeken en bidden** had geen resultaat, dus moest er voor zes mensen een tweede onderkomen worden gezocht!

Kloostergang Catedral de Santa María in Tudela en Plaza Pilar.



Gelukkig was er een fantastisch alternatief: het **Eco Hotel Aire de Bardenas in Tudela**. Weliswaar een eindje van het centrum van Zaragoza verwijderd, maar die afstand was goed te overbruggen met de touringcar die ons ter beschikking stond. Wat een schitterend hotel, ook al was dat er bij de entree niet aan af te zien: waren de opgestapelde kratten verloren door een vrachtwagen in deze dorre omgeving? Maar direct bij het verlaten van de bus rook je de frisse geur van tijm-citroen planten en binnen werd je op een warme manier omhuld door de natuurlijke materialen en het vriendelijke personeel. De "zelfredzamen" waren geheel tevreden met dit bijzondere hotel.



Tot ik wakker werd uit deze droom in hotel Romareda: het bleek un sueño geweest te zijn. We zaten naast een voetbalstadion, maar ook, naar later bleek, naast een schitterend Auditorium, waar ik nog op terugkom, in de wijk Romareda. Heeft deze vorm van separatisme iets te maken met de politieke bewegingen in een aantal autonome regio's

van Spanje die we bezoeken? Dit hoort dus ook bij Spanje!

Desalniettemin was deze reis weer een opeenstapeling van hoogtepunten op bouwkundig gebied, waar het separate verblijf geen invloed op had. Wel kostte het wat meer energie van Peter en Suzanne, die ook tot de zelfredzamen behoorden, om nu alle touwtjes aan elkaar te knopen en op twee fronten de deelnemers tevreden te stellen. Toch lukte het ze op bewonderenswaardige wijze! De afstand wisten ze steeds weer goed te overbruggen, zo stevig en solide als de middeleeuwse **brug over de Ebro**, die laat zien dat er in de middeleeuwen gebouwd kon worden, die brug staat er na eeuwen nog steeds. Of dat lukt met de **brug van Zaha Hadid** moeten we nog maar afwachten, want die zakt nu al weg in de zachte ondergrond van de Ebro.



In dit deel van Spanje - Aragón, Navarra en Catalonië - , zagen we paleizen, kathedralen en kerkjes in **Mudéjarstijl**. Deze stijl komt uitsluitend voor in Spanje en is het resultaat van het samengaan van de islam-traditie (mudejaren=moslims) met de christelijke traditie. Talrijke torens, gedecoreerd met prachtige mozaïeken, schitterden in de zon. En de zon begeleidde ons elke dag uitbundig, zelfs als er voor 98% regen was voorspeld.

Asunción de Nuestra Señora (Utebo)



St. Maria Magdalena (Zaragoza)



In sommige kloosters waanden we ons in Frankrijk, bijvoorbeeld in **Huesca** in de **Catedral de la Transfiguración del Señor**, van rond 1300, die dezelfde bouw- en beeldhouwkunst als in Reims en Chartres laat zien.



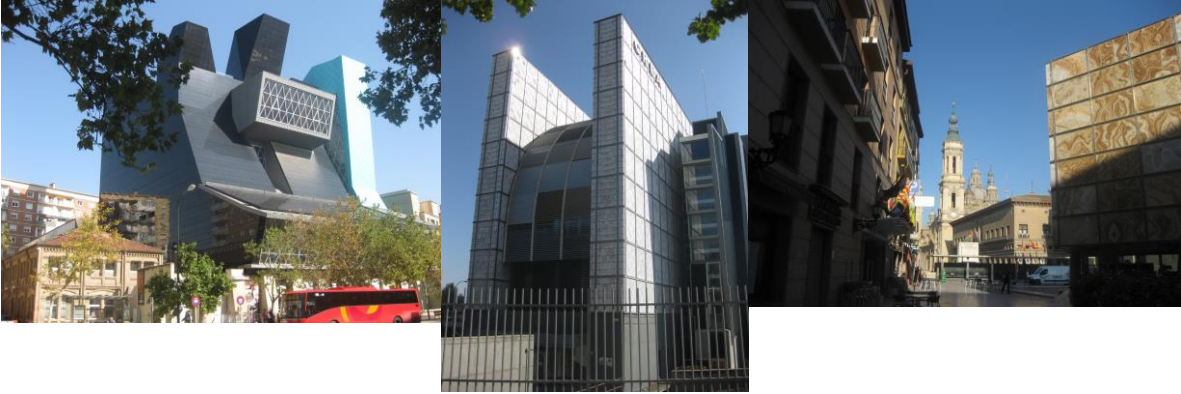
Als deelnemster op leeftijd kijk ik ook met belangstelling naar een Spaanse **seniorenresidentie**, zeker als die ook nog door een beroemde architect, **Rafael Moneo**, is ontworpen. Toch deed de ijle bouwstijl van de **ouderenresidentie naast hotel Romareda** niet onder voor het imposante massieve complex van Moneo.



Bovendien staat er in Romareda op rollatorafstand een prachtig **Auditorium** uit 1994, ontworpen door niet minder dan **José Manuel Pérez Latorre**, een architect uit Aragon, ja, die van het Museum Pablo Serrano, het Museo del Foro de Caesaraugusta op de Plaza de la SEO en van Edificio CREA. Maar dat realiseerde ik me pas veel later. Ik nam de gelegenheid waar om in het Auditorium, zo dicht naast het hotel, een concert te bezoeken van jonge mensen van de Yehudi Menuhin School. Het was een enorme verrassing de fantastische entreehal te zien en het concert (in de kleine zaal) werd een onvergetelijke ervaring. Natuurlijk mocht ik als lid van de **Asociación Iberoamericana de Eindhoven** ook een kijkje nemen in de grote zaal! Wat een grandioze ruimte!



Naast alle bijzondere kathedralen en het Moorse Paleis Aljafería waren er dus de moderne gebouwen van Latorre, zoals het **Museum van Pablo Serrano**, ook al uit 1994, **het Museo del Foro de Caesaraugusta op de Plaza de la SEO** uit 1995, en **het gebouw CREA**, dat oorspronkelijk voor de Expo in Sevilla in 1992 was gebouwd om Aragón te vertegenwoordigen. In 1998 afgebroken en opnieuw opgebouwd in Zaragoza, in 2003 ingewijd als CREA: Confederación de Empresarios de Aragón. De zijmuren zijn van albast(er). We kwamen albast heel veel tegen, niet alleen in kerkraden of altaarbeeldengroepen, maar ook in wereldlijke gebouwen. De albasten altaargroepen hadden me al verbaasd. Maar daar het in de streek gevonden wordt, is het veelvuldig gebruik ervan verklaarbaar. (Gipsalbast (of seleniet) is een doorschijnende steensoort die bestaat uit niet helemaal uitgekristalliseerd gips. Kleiresten en delen aarde bevinden zich voor een deel in de steen. Deze verontreiniging is karakteristiek voor albast, zegt de wikipedia). Voor ons een bijzonder bouw materiaal.



En wat te denken van een duurzaam **Bankgebouw van Caixaforum in Zaragoza** van het bureau van een architecte uit Barcelona, **Carme Pinós**, uit 2008-14, met allerlei fraaie doorkijkjes? Zij werkte samen met **Enric Miralles**, die helaas al in 2000 op 45-jarige leeftijd stierf en begraven werd op het door hen beiden ontworpen kerkhof bij Barcelona, uitgevoerd tussen 1985 en 1994: Igualada. (Met dank aan Suzanne voor al deze bijzonderheden!)



De begraafplaats hebben we niet bezocht, wél een **sportpaviljoen in Huesca** door beiden ontworpen.

Het doet me plezier dat er, behalve Zaha Hadid en Carme Pinós, nog een architecte voorkomt op deze reis, namelijk de Nederlandse **Francine Houben**, van het bureau **Mecanoo**,

spraakmakend met Conferentiecentrum het **Llotja theater**, in **Lleida**, uit 2006-10.



Daarnaast houd ik van **modernistische gebouwen**, (wat een pracht vorig jaar in Gijón), gelukkig stonden er ook een aantal op ons lijstje van dit jaar. Hier in **Lleida**.



In Lleida waren veel verrassende gebouwen, zoals het moderne **Paleis van justitie**, 1985-90, gevouwen rond de voet van de imposante Oude Kathedraal, **la Seu Vella** (1203 tot de 15e eeuw).



Het waren bijzondere Spaanse herfstdagen, niet alleen door gebouwen bepaald, maar ook door de sfeer opgeroepen door oude mensen op een bankje in de herfsts zon of door een klein kind, dat zijn eerste stapjes zet in een immense kathedraal.



Onze stappenteller stond, geloof ik, wel op minstens 25.000 die week en mijn geheugenkaart met 850 foto's was voor het eerst tijdens één reis in zijn 10-jarig bestaan vol. Dat Peter en Suzanne weer zoveel moois wisten samen te brengen is ronduit een wonder, waar we weer heel dankbaar voor zijn!

Heel veel dank **Peter en Suzanne** voor deze ongelooflijk rijke architectonische week in een nieuw deel van Spanje, nog niet door toeristen overspoeld, met een wat stugge bevolking; een eigenschap waar die twee op de foto geen last van hebben!

Persoonlijke impressie van Hanny Visser.
Oktober 2018

